

دروغ و آثار دروغگویی

فرشته معتمد لنگرودی

دروغ از بدترین معایب، زشت‌ترین گناهان و منشا بسیاری از مفسدات است تا آنجا که یکی از گناهان کبیره به شمار می‌رود و از رذایل اخلاقی محسوب می‌شود. و قرآن و روایات معصومین (ع) آن را به شدت مورد مذمت و نکوهش قرار داده‌اند.

دروغ ریشه و سرچشمه سایر گناهان بوده، اگر همه گناهان در یک فضا موجود باشد، کلید مورد نیاز برای ورود به این فضا دروغ است، در دنیا و آخرت انسان را از رحمت الهی محروم می‌نماید، و در میان مردم بی اعتبار می‌کند، اعتماد عمومی را سلب می‌نماید و جامعه را به نفاق دچار می‌کند.

دروغ در اصل در سخن و گفتار است و در اصطلاح به معنی عدم مطابقت سخن و گفتار به واقع است. شخص

دروغگو به دنبال این است که با دروغ و سوگندهای دروغین و به سوء استفاده از باورهای مردم به اموری چون خداوند و پیامبر(ص) و امامان(ع) سوگند بخورد تا به منافع زشت خود دست یابد. در آیات قرآن که سرشار از معارفی است که آدمی را در حرکت به سمت کمال مطلق راهنمایی می‌نماید در خصوص دروغ (کذب) به طور وسیع سخن گفته است و در شاخه‌های مختلف آن از جمله: عوامل دروغگویی، آثار دروغگویی و عاقبت دروغگویان اشاره شده است و همچنین در روایات معصومین(ع) نیز دروغ به شدت نکوهش شده است و سرانجام دروغگویان را با ویرانی ایمانشان می‌دانند.

آثار دروغگویی:

برخی بر این باورند که عامل فزاینده ناپهنجاری‌ها و گناهان در شخص و جامعه، دروغ و دروغگویی است. هر چند که هنجارشکنی و گناه، ریشه در علل و عوامل دیگری دارد ولی افزایش گرایش فرد به گناه را می‌بایست در دروغگویی انسان دانست.

حال دروغگویی خود آثار و نتایجی در فرد و در حوزه اجتماعی فرد دارد که به بررسی هر یک از آنها می‌پردازیم:

آثار اجتماعی دروغ:

۱. از مهمترین آثار دروغگویی در حوزه اجتماعی «سلب اعتماد به نفس عمومی» است. اگر کسی شایستگی‌ها و لیاقت‌های فراوانی داشته باشد که بتوان از آن در پیشبرد اهداف اجتماعی بهره‌گیری کند ولی دروغگو باشد، کسی نمی‌تواند از آن شایستگی‌ها بهره بگیرد، چرا که انسان در هر قدم مواجه با شک و تردید می‌شود. و به عبارتی سلب اعتماد به نفس در جامعه می‌شود. و به همین دلیل در روایات اسلامی آمده است که: «دروغگو با مرده برابر است، زیرا فضیلت زنده بر مرده اعتمادی است که انسان به او دارد و هنگامی که به سخن کسی که (به خاطر دروغگو بودنش) اعتمادی نباشد گویی زندگی او باطل شده است»

امام علی(ع) در کلمات قصارش می‌فرماید: «از دوستی با دروغگو بپرهیزید که او همچون سراب است، دور را در نظر تو نزدیک و نزدیک را دور می‌سازد.»

بنابراین افزایش دروغ در میان افراد جامعه، هرگونه قضاوت و داوری درستی را سلب می‌کند و اشخاص در تعامل با یکدیگر نمی‌توانند به گفتارهای یکدیگر در هیچ حوزه‌ای اعتماد کنند.

۲. دروغ سرچشمه نفاق است: راستگویی یعنی هماهنگی زبان و دل، و بنابراین دروغ ناهماهنگی این دو است و نفاق نیز چیزی جز تفاوت جز تفاوت ظاهر و باطن نیست. و پیامبر اکرم در این رابطه می‌فرماید: «دروغ دری از درهای نفاق است.»

در آیه ۳۸ سوره توبه که می‌فرماید: «**فاعقبهم نفاقاً فی قلوبهم الی یوم یلقونه بما اخلفوا الله ما وعدوه و بما کانوا یکذبون**» اعمال آنها نفاقی در دل‌هایشان تا روز قیامت ایجاد کرد، به خاطر اینکه عهد خدا را شکستند و به خاطر اینکه دروغ گفتند. بنابراین دروغ از نشانه‌های نفاق و نفاق با ایمان فرد سازگار نیست.

۳. دروغ باعث کاهش رزق و روزی می‌شود: در واقع این اثر هم می‌تواند در حوزه اجتماع و هم در حوزه فردی جای داشته باشد. در حدیثی از رسول اکرم (ص) آمده است که می‌فرماید: «دروغ از روزی انسان می‌کاهد.»
علما بیشتر بر این عقیده‌اند که کاهش رزق از آثار اجتماعی دروغ است، چرا که دروغگو اعتماد را از دست می‌دهد و با از دست دادن اعتماد به نفس عمومی در نتیجه فعالیت‌های اقتصادی او محدود می‌شود و همین امر سبب نقصان رزق و روزی می‌شود.

آثار فردی دروغ:

۱. محروم شدن از نماز شب: و در نتیجه از برکات بزرگ این عبادت محروم می‌ماند از جمله سعه رزق. کما اینکه امام جعفر صادق (ع) می‌فرماید: «به درستی که انسان گاهی دروغ می‌گوید پس از نماز شب محروم می‌شود.»

۲. روسیاه شدن: که پیامبر اسلام (ص) به حضرت علی (ع) سفارش می‌کند: «ای علی! از دروغ بپرهیز زیرا که موجب سیاهی صورت می‌شود و سپس انسان در نزد خدا دروغگو شمرده می‌شود.»

۳. بی‌آبرویی و رسوایی: در سوره بقره آیه ۷۲ به این نکته اشاره شده: «**والله مخرج ما کنتم تکتمون**». هر جز از نظام هستی با اجزاء دیگر و لوازمش مرتبط هستند دروغگو اگر چیزی را پنهان کند لوازمش را چه کند لذا زود رسوا می‌شود بر فرض گرگ یوسف (ع) را درید پیراهنش چرا سالم است؟ به خاطر همین است که قرآن می‌فرماید: «**ان الله لا یهدی من هو کاذب کفار**» (سوره زمر، آیه ۳)

«**ان الله لا یهدی من هو مسرف کذاب**» (سوره غافر، آیه ۲۸)

و خداوند کاذبان و دروغگویان را هدایت نمی‌کند و اسباب بی‌آبرویشان را فراهم می‌کند.

۴. فرشتگان و ملائکه از انسان دور می‌شوند: بوی گند دروغگو تا عرش می‌رسد و شخص دروغگو به واسطهٔ دروغ بوی دهانش در قیامت گندیده است. و خداوند و ملائکه دروغگو را لعنت می‌کنند. در حدیثی از امام رضا(ع) آمده است که می‌فرمایند: «هنگامی که انسان دروغی می‌گوید فرشته از او دور می‌شود به اندازهٔ یک میل به خاطر بوی بدی که از او بر می‌خیزد.»

رسول اکرم(ص) می‌فرماید: «هرگاه مؤمنی بدون عذر (شرعی) دروغ گوید هفتاد هزار فرشته بر او لعنت می‌کنند، و از دلش تعفن برآید تا به عرش رسد، و حاملان عرش وی را لعنت

کنند و خداوند برای آن دروغ هفتاد زنا بر او نویسد.»
 ۵. دروغ گفتن باعث عدم قبولی بعضی از عبادات می‌شود: همان‌گونه که دربارهٔ روزه داران آمده است. در حدیثی از امام صادق(ع) است که می‌فرمایند: «هنگامی که روزه می‌گیرید زبان را از دروغ حفظ کنید، و چشمان خود را (از نگاه آلوده) فرو گیرید. در واقع حدیث بالا حاکی از آن است که این‌گونه اعمال از ارزش روزه می‌کاهد.

۵. دروغ گفتن همچنین سبب می‌شود که برکات الهی از انسان قطع گردد: چنانکه در حدیثی از امام رضا(ع) آمده است که می‌فرماید: «هنگامی که زمامداران دروغ بگویند باران قطع می‌شود.»

۶. دیگر اثر فردی دروغ این است که موجب ضعف ایمان و اعتقاد می‌شود: چرا که اگر دروغگو به علم و قدرت

خداوند وعده‌های او اعتماد کافی داشته باشد هرگز برای رسیدن به اموال دنیا با تحصیل و جاه و مقام، دروغ نمی‌گوید و موفقیت خود را در دروغگویی نمی‌بیند. از فقر نمی‌ترسد، از پراکنده شدن مردم و بر باد رفتن نفوذ اجتماعی خود هراس ندارد و مقام و قدرت را از سوی خدا می‌داند و برای حفظ آن به دروغ متوسل نمی‌شود. کما اینکه در حدیثی از امام محمد باقر(ع) آمده است که می‌فرماید: «از دروغ کناره‌گیری کنید، چرا که دروغ از ایمان جدا است.» و همچنین می‌فرمایند: «دروغ خراب کننده ایمان است.»

۷. دروغ ضعف شخصیت و عقده و حقارت می‌آورد: افرادی که گرفتار این ضعف‌ها هستند، برای پوشاندن ضعف خود متوسل به دروغ می‌شوند. حضرت رسول اکرم(ص) می‌فرمایند: «کسی دروغ نمی‌گوید مگر به خاطر بی‌ارزش بودن خودش در نزد خویش.»

۸. دروغ اضطراب و هراس می‌آورد: در واقع فردی که دروغ می‌گوید در اضطراب و هراس است که مبادا حرف امروزش با فردا تضاد داشته باشد. پیامبر اکرم(ص) می‌فرمایند: «راستی آرامش است ولی دروغ هراس است.»

۹. دروغگو حافظه ندارد و دروغ فراموشی می‌آورد: امام جعفر صادق(ع) در این زمینه حدیثی فرموده‌اند که می‌فرمایند: «از مجازات دروغگو آن است که خداوند فراموشی را بر او مسلط می‌گرداند.»

۱۰. دروغگو فاسق است: در حقیقت کسی که دروغ می‌گوید فاسق است به این معنی که از مسیر اطاعت خداوند خارج شده و به سوی معصیت می‌رود چنانکه خداوند در سوره بقره آیه ۱۹۷ می‌فرماید: «جماع و فسوق (دروغ گفتن) و جدال کردن در موقع وظیفه حج باید ترک شود.» که در این آیه شریفه از دروغ به فسوق تعبیر شده است.

و نیز در سوره حجرات آیه ۶ «ان جائکم فاسق بنیاً فتبینوا» که در اینجا نیز دروغگو به فاسق تعبیر شده است که اگر فاسقی به شما خبری داد پیش از تحقیق و بررسی نپذیرید که در این آیه از ولید بن عقبه دروغگو تعبیر به فاسق شده است، که در مورد شأن نزول این آیه آمده است که حضرت رسول اکرم(ص) ولید بن عقبه را به سوی قبیله بنی‌المصطلق روانه می‌کند تا زکات را از آن قبیله جمع‌آوری کند اما ولید گمان بد می‌کند و به نزد ایشان می‌آید و می‌گوید که اینان مرتد شده و زکات نمی‌دهند.

بنابراین از دو آیه بالا معلوم می‌گردد که دروغ فسق و دروغگو فاسق است.

۱۱. دروغگو ملعون است: دروغگو مورد خشم و غضب خداوند است در سوره نور آیه ۷ می‌فرماید: «ان لعنت الله علیه ان کان من الکاذبین» یعنی لعن خدا بر او باد اگر از دروغگویان باشد.